

Het kan eenieder vergeven worden te denken dat het niet bijster goed gaat met de Europese Unie (EU). Burgers worden bestookt met nieuws over monetaire crises, een falende vluchtelingenpolitiek en een heuse Brexit. Deze problemen worden vaak als symptomen van een diepere crisis gezien, namelijk dat de EU een bureaucratisch, ondemocratisch orgaan is. De EU zou kampen met een democratisch tekort. De vraag die dan rijst, is hoe dit tekort er dan precies uitziet. Door de laatste inzichten uit de Internationale Betrekkingen toe te passen op de EU, probeer ik deze vraag te beantwoorden. Dit vakgebied kent namelijk een lange traditie van onderzoek naar deze problematiek. Ik geef een kort overzicht van de conclusies die dit debat heeft voortgebracht en ga vervolgens door met de laatste inzichten, die het democratisch tekort juist bij lidstaten van de EU plaatsen.

Key words:

Europese Unie, democratisch tekort.

Steek de hand in de Nationale boezem

Een frisse blik op het democratisch tekort van de EU

Er is zelfs een standaarddefinitie van het democratisch tekort. Deze bestaat uit vijf elementen. De eerste is dat de uitvoerende macht via de EU competenties van de wetgevende macht overneemt. Hierdoor verliezen nationale parlementen autoriteit. Het tweede element is dat de autoriteit die naar het Europees Parlement (EP) wordt overgeheveld, onvoldoende is om voor de uitholling te compenseren. Ten derde worden de verkiezingen voor het EP niet als 'Europees' gezien. Dat is omdat kiezers alleen op nationale, en niet voor Europese kandidaten kunnen stemmen. Het zijn daardoor nationale partijen die het EP vullen. Een vierde element is dat de EU te ver weg van burgers staat. Dit argument heeft een psychologische en een institutionele component. De psychologische is dat de EU te verschillend van een natiestaat is om begrepen te worden door burgers. Het institutionele argument is dat de instituties van de EU te ver weg staan van het dagelijkse leven om hun behoeftes te kunnen vertalen in beleid. Het vijfde element is dat door de afstand die de EU tot haar burgers heeft, het beleid niet correspondeert met de voorkeuren van de burgers (Hix/Hoyland 2011: 132-133). Tot slot is er nog een significante stroming die de EU als hoofdzakelijk economisch project benadert en daarom geen democratisch tekort ziet (Zie bijvoorbeeld Majone (1998; 2000; 2010) en Moravcsik (2002; 2004; 2008)). Deze economische visie wordt echter slechts tot op zekere hoogte geaccepteerd (Follesdal en Hix 2006).

Met dit overzicht op zak, lijkt het onmogelijk na een avondje in de kroeg alleen naar huis te gaan. Toch mist er één cruciaal punt, te weten de impact die de EU op de verschillende lidstaten heeft. Speciale onderzoeksgroepen in Bremen en Berlijn (Universität Bremen 2015; Freie Universität Berlin 2015) hebben zich met de verandering van de rol van de staat bezig gehouden. Zij zijn met betrekking tot de problematiek van de EU tot de conclusie gekomen dat de mate waarin het institutionele ontwerp van de EU aansluit bij het nationale, in grote mate uitmaakt in hoeverre de EU als legitiem wordt gezien. De belangrijkste verschillen bestaan tussen federale en gecentraliseerde landen. De verklaring hiervoor wordt gevonden in de constructivistische theorie. Deze denkwijze indachtig, is de manier waarop de EU benaderd wordt, dezelfde als voor het nationale stelsel geldt. Nemen we Nederland, een sterk gecentraliseerd land, als voorbeeld, dan zien we dat de EU competenties heeft die aan de nationale autoriteit voorbij gaan, maar waar op lager niveau geen precedent van is, zoals dat bijvoorbeeld in Duitsland, als federatie met bondlanden, wel het geval is. Dit geldt bijvoorbeeld voor het samenstellen van het curriculum in het onderwijs, wat in Nederland op nationaal niveau gaat en in Duitsland per bondslid. Hierdoor ontstaat er frictie. Voorbeelden hiervan zijn verslaggeving waarin de verschillen te complex zijn om coherent aan een groot publiek uitgelegd

te worden. Een consequentie hiervan is dat politici die zich beleid toe-eigenen waar zij eigenlijk niets over te zeggen hebben en op gebieden waar het beleid gedeeld is tussen de lidstaten en de EC het doen voorkomen alsof zij er in volledige autonomie over gaan.

Schmidt (2009; 2010) noemt dit proces *politics without policy*. Het omgekeerde vindt in Brussel plaats. Hier mist de EC het politieke proces dat zich nu zonder inhoud op nationaal niveau afspeelt, wat dan weer resulteert in het, eveneens allitererende, *policy without politics*. Dit verklaart ook waarom het niveau van het debat over de EU in Nederland relatief laag is vergeleken met ons omringende landen, als federaties Duitsland en België. Zo verdedigden Bondskanselier Merkel en Premier Michel de ideeën en waarden van de EU na de Brexit, waar Premier Rutte zich beperkte tot een economische analyse (Alonso 2016; Krone Zeitung 2016; Segenhout 2016). Omdat de EU op meer dan economische terreinen verregaande autonomie heeft, is een

puur economische analyse te beperkt en daarom problematisch. Een manier om dit op te lossen, is door de bevolking beter te informeren over de werking van de EU zodat zij pers en politici aan een hogere standaard kunnen houden. Dit kan mijns inziens het beste gebeuren door het op school bij een vak als maatschappijleer te behandelen. Het is een cruciaal punt van burgerschap om bijvoorbeeld te weten dat Europees recht boven de grondwet gaat en daarom is het ook cruciaal te weten hoe een Europese 'wet' tot stand komt.

Het is niet moeilijk om door te voeren en de winst is niet alleen een beter geïnformeerd electoraat, maar ook meer invloed in de EU doordat de politiek beter gespeeld kan worden. Politici kunnen dan namelijk realistische beloftes proberen te realiseren in Brussel. Bovendien kan er dan ook niet meer met 'regels uit Brussel' worden geschermd om onwettig beleid te verdedigen.

Tim Koch
t.t.koch@outlook.com

Literatuurlijst

- Alonso, S. (2016). Wordt de EU nu wat socialer? NRC Handelsblad. Geraadpleegd via: <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/06/30/wordt-de-eu-nu-wat-socialer-2986270-a1503518> (21 augustus, 2016).
- European Union (2009). Treaty on the Functioning of the European Union. Signed on December 13, 2007.
- Follesdal, A. & Hix, S. (2006). Why There is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik. *Journal of Common Market Studies*, 44(3), 533–562.

'Het is niet moeilijk om door te voeren en de winst is niet alleen een beter geïnformeerd electoraat, maar ook meer invloed in de EU.'

- Freie Universität Berlin (2015): Kolleg-Forschergruppe
 ‘The Transformative Power of Europe. Geraad-
 pleegd via: [http://www.polsoz.fu-berlin.de/en/v/
 transformeurope/index.html](http://www.polsoz.fu-berlin.de/en/v/transformeurope/index.html) (31 augustus, 2016).
- Hix, S. & Hoyland, B. (2011). *The Political System of
 the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmil-
 lan.
- Majone, G. (1998). Europe’s “Democratic
 Deficit”: The Question of Standards. *European Law
 Journal*, 4,(1), 5–28.
- Majone, G. (2000). The Credibility Crisis of
 Community Regulation. *Journal of Common Mar-
 ket Studies*, 38(2), 273–302.
- Majone, G. (2010). Transaction-cost Efficiency
 and the Democratic Deficit. *Journal of European
 Public Policy*, 17(2), 150–175.
- Moravcsik, A. (2002). In Defense of the “Democratic
 Deficit”: Reassessing Legitimacy in the European
 Union. *Journal of Common Market Studies*, 40(4),
 603–624.
- Moravcsik, A. (2004). Is there a “Democratic Deficit”
 in World Politics? A Framework for Analysis. *Go-
 vernment and Opposition*, 39(2), 19–36.
- Moravcsik, A. (2008): The European Constitutional
 Settlement. *World Economy*, 31(1), 158–183.
- Krone Zeitung (2016). “Merkel nach Brexit: EU garantiert
 Frieden, Wohlstand und Stabilität. Krone Zeitung.
 Geraadpleegd via: [http://www.krone.at/welt/eu-ga-
 rantiert-frieden-wohlstand-und-stabilitaet-mer-
 kel-nach-brexit-story-516793](http://www.krone.at/welt/eu-garantiert-frieden-wohlstand-und-stabilitaet-merkel-nach-brexit-story-516793)(21 augustus, 2016).
- Schmidt, V. (2009). *Democracy in Europe: The EU
 and National Politics*. Oxford: Oxford University
 Press.
- Schmidt, V. (2010). Democracy and Legitimacy in the
 European Union Revisited: Output, Input and
 Throughput. *KFG Working Paper No. 21*. Freie
 Universität Berlin.
- Segenhout, J. (2016). Rutte: vriendschappelijke brexit
 is in Nederlands belang. Financieel Dagblad.
 Geraadpleegd via: [http://fd.nl/economie-po-
 litiek/1157598/rutte-vriendschappelijke-br-
 exit-is-in-nederlands-belang](http://fd.nl/economie-politiek/1157598/rutte-vriendschappelijke-brexit-is-in-nederlands-belang) (21 augustus, 2016).
- Universität Bremen (2015). Collaborative Research
 Center 597: Transformations of the State. Geraad-
 pleegd via: [https://ideas.repec.org/s/zbw/sfb597.
 html](https://ideas.repec.org/s/zbw/sfb597.html) (31 augustus, 2016).

Tim Koch

Tim Koch behaalde zijn bachelor Internationale Betrekkin-
 gen en Internationale Organisatie aan de Rijksuniversiteit
 Groningen en is nu in het tweede jaar van de master Interna-
 tional Relations: Global Governance and Social Theory aan
 Jacobs University en Universität Bremen. Hij specialiseert
 zich in thema’s die betrekkingen hebben op de Europese
 Unie